

بررسی نگرش دانشجویان به پدیده مهاجرت (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه صنعتی شریف و علم و صنعت)

فاطمه قمریان

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

سروش فتحی^۱

دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مهرداد نوابخش

استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۸/۱۷ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۱۶

چکیده

پدیده مهاجرت یکی از مسائل مهم اجتماعی است که جامعه‌شناسان و محققان مسائل اجتماعی در پی یافتن متغیرهای تأثیرگذار در آن هستند. مهاجرت به عنوان یکی از موضوعات محوری علوم انسانی و اجتماعی، پدیده‌ای است که هم در کشورهای توسعه یافته و هم کشورهای در حال توسعه صورت می‌گیرد با این تفاوت که زمینه‌های ایجاد این پدیده متفاوت است. هدف این پژوهش تبیین جامعه‌شناختی نگرش دانشجویان دولتی (شریف و علم و صنعت) به پدیده مهاجرت‌ها بود. پژوهش حاضر با توجه به هدف کاربردی، و با توجه به نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی همبستگی محسوب می‌شود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه شریف و علم و صنعت است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۹ نفر از آنها به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو بخش توصیفی (شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکنندگی) و شاخص‌های استباطی (همبستگی و رگرسیون) با استفاده از دو نرم افزار spss و amos استفاده شد. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که بین فرصت‌های شغلی ($I=75/0$)، امنیت مالی ($I=78/0$)، نظام آموزشی کارآمد ($I=70/0$)، امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی ($I=78/0$)، اصرار اعضای خانواده ($I=70/0$)، طبقه اجتماعی بالاتر ($I=70/0$)، امنیت و فضای آزاد اجتماعی ($I=74/0$)، امید به آینده ($I=65/0$)، وجود معیار شایستگی ($I=65/0$)، داشتن فامیل در خارج از کشور ($I=60/0$) و نگرش دانشجویان به پدیده مهاجرت رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

کلمات کلیدی: دانشجویان، مهاجرت، فرصت‌های شغلی، طبقه اجتماعی، امید به آینده.

مقدمه

نیروی انسانی به ویژه نیروی متخصص، در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه نقش اساسی ایفا می‌کند. سرمایه انسانی از ابزارهای مهم توسعه است و توسعه نیز منوط به حفظ سرمایه انسانی است. به عبارت دیگر، سرمایه انسانی یا همان نیروهای متخصص و ماهر هم ابزار و هم هدف توسعه هستند. در دوران جدید و همگام با تحولات شتابان آن، به ویژه با جهانی شدن فرهنگ و گسترش انقلاب ارتباطات و رسانه‌ها، شاهد ابعاد تازه‌ای از مهاجرت نخبگان علمی هستیم. اکنون شاخص‌های بنیادین توسعه دگرگون شده و شاخص بهره‌مندی از نیروهای انسانی پژوهنده، خلاق و کارا و توجه به خلاقیت‌های ذهنی و مانند آن، جای شاخص‌های کمی، چون میزان تولید ناخالص ملی را گرفته است (میرترابی و خاوری نژاد، ۱۳۹۳: ۲۰۰). پدیده مهاجرت هر چند محدود به کشور خاصی نبوده و درگستره جهانی مطرح است، اما اغلب در ارتباط با کشورهای در حال توسعه به کار می‌رود. اصطلاح فرار مغزها که معادلی برای مهاجرت نخبگان می‌باشد، به نوعی اجبار در مهاجرت نیروی کار، متخصص و ماهر از سرزمین مبدأ اشاره دارد. این مفهوم عملاً ناظر به وضعیتی است که در آن نیروهایی از کشور مهاجرت می‌کنند که اولاً کشور مبدأ به آنان نیاز دارد، ثانیاً کشور توان حفظ و نگهداری آنان در مرزهای خود را ندارد. متأسفانه جمهوری اسلامی ایران از جمله کشورهایی است که به طور پیوسته با معضل مهاجرت نخبگان روبرو بوده است. بیش از نیمی از نخبگان ایرانی مهاجر، برای ادامه تحصیل و یا کار در مراکز تحقیقاتی علمی، کشور آمریکا را به عنوان مقصد انتخاب کرده‌اند. کشور آمریکا بدون این که کوچکترین هزینه‌ای برای تربیت و تحصیل بیش از نیمی از متخصصین مهاجر ایرانی نماید، منافع حاصل از تخصص آنان را بدست می‌آورد (جوادزاده، ۱۳۹۴: ۳). تحصیلات تکمیلی یکی از راه‌هایی است که این سرمایه اجتماعی و فرهنگی را تقویت نموده و به طبع آن انتظار فرد از زندگی خود را نیز بالاتر می‌برد. انتظار شکل گرفته اگر در داخل کشور به درستی پاسخ داده نشود می‌تواند یکی از عوامل اصلی شکل‌گیری مهاجرت در میان جوانان و نخبگان باشد. در هر جامعه، ساخت اجتماعی مجموعه‌ای از فرصت‌ها و امکانات و در عین حال محدودیت‌ها را ایجاد می‌کند. برای نخبگان مشکلات کار و فعالیت‌های علمی در جوامعی که ساخت اجتماعی منظمی نداشته و یا محدودیت‌های ساختاری زیادی را در مقابل افراد قرار می‌دهند می‌تواند یکی از عوامل منجر به امر مهاجرت باشد. در دوران کنونی، توسعه در هر کشوری بیش از هر عاملی بر نیروی انسانی تکیه دارد، با استفاده از نیروی متخصص می‌توان یک کشور را هر چه سریعتر و بهتر به سمت توسعه پایدار پیش برد. به دلیل نقش مهم عامل انسانی در پیشرفت کشورهای توسعه یافته، توجه به نیازها و تأمین نظر این قشر اهمیت زیادی دارد. چنانچه در نتیجه بی‌توجهی به نیروی انسانی کارآمد چنین ثروت عظیمی را به راحتی از دست دهیم، زیان حاصل جبران‌پذیر نیست و نتایج آن در تمام ابعاد توسعه کشور مشاهده خواهد شد (حکیم زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۲). کشورمان جهت نیل به توسعه، به شدت به نیروی انسانی متخصص نیازمند است، سرمایه انسانی، ثروت اصلی یک کشور است، که توانمندی آن آهنگ و قابلیت توسعه کشور را افزایش می‌دهد و ضعف آن در برنامه‌ها و اهداف توسعه، خلل وارد می‌کند. کوچ نخبگان یا مهاجرت سرمایه‌های انسانی از مسائل مدیریتی کشورهای توسعه نیافته، در حال توسعه و حتی برخی از کشورهای پیشرفته است. ایران نیز با این معضل روبه‌رو شده و در سال‌های اخیر مسئله فرار مغزها، به تدریج در حال تبدیل شدن به بحرانی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. مشکلی که بسیاری

از کشورها از جمله ایران با آن روبرو هستند، این است که وقتی این کشورها می‌خواهند از سرمایه‌گذاری انجام شده بر روی نیروی انسانی برای ایجاد جهش اقتصادی کشورشان بهره‌برداری کنند، به صورت جریان پویایی با حرکتی در جهت انتقال سرمایه انسانی از جنوب به شمال مواجه می‌شوند (صحبتی‌ها و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۷۵). مسئله مهاجرت نخبگان یک مسئله چند بعدی است که از ابعاد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و در نهایت جمعیتی می‌توان به آن توجه کرد. پدیده مهاجرت نخبگان از حادترین مسائل و مشکلات کشورهای در حال توسعه به ویژه ایران می‌باشد. با اینکه تقریباً نیم قرن از مطرح شدن واژه مهاجرت نخبگان گذشته است هنوز تعریف دقیقی از آن که مورد قبول صاحب نظران باشد وجود ندارد. بیش از نیمی از نخبگان ایرانی مهاجر، برای ادامه تحصیل و یا کار در مراکز تحقیقاتی علمی، کشور آمریکا را به عنوان مقصد انتخاب کرده‌اند (جوادزاده، ۱۳۹۴: ۲). نیروی انسانی به ویژه نیروی متخصص، در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه نقش اساسی ایفا می‌کند. سرمایه انسانی از ابزارهای مهم توسعه است و توسعه نیز منوط به حفظ سرمایه انسانی است. به عبارت دیگر، سرمایه انسانی یا همان نیروهای متخصص و ماهر، هم ابزار و هم هدف توسعه هستند. امروزه نیروی ذهنی، مغزی، تفکر و مدیریت جامعه یک ثروت محسوب می‌شود و مهاجرت اندیشمندان و روشنفکران می‌تواند موازنه علمی یک سرزمین را با چالش جدی مواجه کند. در دوران جدید و همگام با تحولات شتابان آن، به ویژه با پدیده جهانی شدن فرهنگ و گسترش انقلاب ارتباطات و رسانه‌ها، شاهد ابعاد تازه‌ای از مهاجرت نخبگان علمی هستیم. اکنون شاخص‌های بنیادین توسعه دگرگون شده و شاخص بهره‌مندی از نیروی انسانی پژوهنده، خلاق و کارا و توجه به خلاقیت‌های ذهنی و مانند آن، جای شاخص‌های کمی، چون میزان تولید ناخالص ملی را گرفته است (میرترابی و خاوری نژاد، ۱۳۹۳: ۲۰۰-۲۰۱). در بین سرمایه‌های انسانی هر جامعه بی‌گمان جوانان یکی از مهمترین این سرمایه‌ها به شمار می‌روند. جوانان یکی از ارزشمندترین منابع هر کشوری بشمار می‌روند و در امر توسعه، پیشرفت و بالندگی کشور نقش انکارناپذیر ایفا می‌کنند (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۶-۵۷). مهاجرت یک روند اجتماعی است و پیامدهای زبانی، اجتماعی، فرهنگی و روانی گوناگون دارد که هویت و ارزش‌های مهاجر را دستخوش تغییر می‌سازد. مهاجرت سبب ایجاد تماس‌ها، برخوردها، ارتباطات گوناگون و... در جامعه میزبان می‌شود که گسترش این عوامل موجب به وجود آمدن پدیده دو زبانی و چند زبانی در سطح فردی و اجتماعی می‌شود چرا که مهاجر ناگزیر به انطباق زبانی و فرهنگی با جامعه میزبان دست می‌زند و تلاش می‌کند به گونه‌ای کم و بیش عادی در جامعه جدید جایگاهی پیدا کند (فلاحی، ۱۳۹۵: ۹۵-۹۶).

پیشینه تحقیق

تاکنون تحقیقات متعددی در زمینه مهاجرت انجام شده است. موضوعاتی از جمله علل مهاجرت نخبگان ایرانی به دانشگاه‌های آمریکا، علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین‌الملل، بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران، تحصیلات و مهاجرت به خارج از کشور عامل به وجود آورنده جامعه آمریکایی-ایرانی، بررسی تجارب جوانان از مهاجرت و پناهندگی در ویندزور کانادا، مهاجرت دانشجویان بین‌المللی: نتایج و پیامدهای آن و... به انجام رسیده است. جوادزاده، پدram (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «علل مهاجرت نخبگان ایرانی به دانشگاه‌های آمریکا» پرداخت. این تحقیق پژوهشی کاربردی است و روش مورد استفاده در آن پیمایش است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که

بین طبقه اجتماعی و مهاجرت رابطه معناداری وجود ندارد، رابطه بین سبک زندگی ایرانی و مهاجرت معکوس بوده و بین ساخت اجتماعی ایران و مهاجرت نخبگان رابطه مستقیمی وجود دارد. سعادت و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی مهاجرت خارجی و پیامدهای آن با تاکید بر مهاجرت نخبگان پرداخته‌اند: سرمایه انسانی عامل مرثر در رشد و توسعه اقتصادی یک کشور می‌باشد، بنابراین هر جامعه‌ای جهت رسیدن به شکوفایی اقتصادی نیازمند وجود آن می‌باشد. تجربیات بین‌المللی پیش‌گیری مهاجرت حاکی از آن است که ایجاد انگیزه و بستری مناسب برای ماندن متخصصان و نخبگان در کشورهای مبداء، یکی از مهمترین سیاست بلند مدت و اساسی برای پیشگیری از مهاجرت این گروه در کشورهای در حال توسعه بوده و گامی اساسی در راستای توسعه و پیشرفت کشورهای مذکور می‌باشد. میرترابی، سعید، خاوری نژاد، سعید (۱۳۹۳)، در تحقیقی با عنوان « علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین‌الملل » پرداختند. نتیجه بدست آمده این است که وجود دافعه داخلی در زمینه‌ی حمایت اقتصادی شامل کمبودها در سرمایه گذاری در بخش‌های آموزشی و پژوهشی که در سه حوزه‌ی « نسبت بودجه پژوهشی به تولید ناخالص داخلی یا بودجه کل کشور»، « نسبت تعداد پژوهشگران مشغول به کار به کل جمعیت کشور» و ترکیب دولتی - خصوصی اعتبارات پژوهشی» مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و از طرف دیگر جذابیت‌های خارجی در این زمینه‌ها، از مهمترین دلایل اقتصادی مهاجرت فزاینده‌ی نخبگان علمی به خارج از کشور در دهه ۱۳۸۰ است. مقاله در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیلی و توصیفی بهره گرفته است. اورتین دیمتری سلیموس (۲۰۱۷) در تحقیق با عنوان « بررسی تجارب جوانان از مهاجرت و پناهندگی در ویندزور کانادا » پرداخت. روش تحقیق در این پژوهش مصاحبه عمیق می‌باشد. جامعه آماری مهاجران و پناهندگان در ویندزور، انتاریو در کانادا می‌باشند. روش نمونه‌گیری کیفی می‌باشد. در این پژوهش مهاجران جوان و پناهنده با فرصت‌ها و محدودیتهای زیادی روبرو هستند. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که جوانان مهاجر با یک حس اجتماعی مداومی برخوردارند که برای بسیاری از مهاجران جوان و پناهنده همراه بوده است و عبارتند از: موقعیت نامشخص آنها در جامعه‌ای که به آنها کمک می‌کند و همچنین مانع آنها می‌شود در حالی که آنها را قبول می‌کند و آنها را رد می‌کند. هلبینگ و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان بسیج هویت‌ها: تحقیق درباره رابطه بین گفتار نخبگان و عقیده عمومی درباره هویت ملی در دموکراسی‌های توسعه یافته آورده‌اند: در طول دهه گذشته موضوع هویت ملی اهمیت قابل توجهی یافته است پس از اینکه رؤسای دولتها این را یک مسأله سیاسی مهم در بافت جهانی شدن و فرآیند یکپارچگی اروپایی ساخته‌اند. مطالب تاریخی زیادی وجود دارد که بر نقش نخبگان سیاسی در تشکیل هویت‌های ملی تأکید کرده است. در حالیکه این بحث به طور وسیعی در بحث‌های عمومی و دانشگاهی مطرح می‌شود به سختی تحقیق تجربی در خصوص این موضوع وجود دارد. بنابراین ما این رابطه را با ترکیب برنامه‌بررسی‌های اجتماعی و تحلیل محتوای معانی بسیج نخبگان از پروژه تطبیقی آزمایش می‌کنیم. نتایج نشان می‌دهد که یک همپوشانی بین گفتار سیاستمداران از مفاهیم انحصاری درباره هویت ملی و بیانات تشدید شده از هویت ملی قومی و مدنی در عقیده عمومی وجود دارد.

فرضیات پژوهش

بین سبک زندگی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

بین طبقه اجتماعی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

بین امید به آینده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

بین توسعه یافتگی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین محرومیت نسبی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین بودن فامیل در خارج و ترغیب به رفتن و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین نظام آموزشی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین دیانت جوانان و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین جغرافیای فرهنگی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف پژوهش کاربردی و از نظر روش همبستگی میباشد. این پژوهش از نظر منطق اجرای پژوهش از منطق قیاسی، از نظر زمان انجام پژوهش مقطعی و از نظر نوع داده‌ها کمی میباشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه شریف و علم و صنعت است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۹ نفر از آنها به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری تصادفی ساده^۱ استفاده شد. سطح تحلیل در این تحقیق سطح خرد می‌باشد، زیرا در این تحقیق نگرش جوانان تهران در ارتباط با متغیرها و عوامل مورد نظر ارزیابی شده است. واحد تحلیل در این پژوهش نیز کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۸ هستند و همچنین واحد مشاهده نیز در تحقیق حاضر فرد است، زیرا پرسشنامه‌ها توسط افراد تکمیل گردیده است. در تحقیق حاضر برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو بخش توصیفی (شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکندگی) و شاخص‌های استنباطی (همبستگی و رگرسیون) با استفاده از دو نرم افزار spss و amos استفاده شد.

بحث و ارائه یافته‌ها

قبل از آزمون فرضیات؛ شرط استفاده از آزمونهای پارامتریک از جمله آزمون رگرسیون و مدل مسیر، نرمال بودن داده‌های پژوهشی است. و این اصل بنابر قضیه حد مرکزی و زیاد بودن تعداد نمونه (حدود ۳۷۹ نفر) فرض بر نرمال بودن داده‌ها گرفته می‌شود ولی باز برای آزمون نرمال بودن داده‌های آزمون گلو موگروف اسمیرنوف برای تک تک متغیرها صورت گرفته است که نتایج آن در جدول (۱) آمده است.

جدول ۱: مربوط به آزمون کلاماواسمیرنوف جهت مشخص کردن نرمال بودن داده‌ها

متغیرهای شغلی	آماره کولموگروف	سطح معناداری
فرصت‌های شغلی	1.310	.065
امنیت مالی	1.241	.092
امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی	1.139	.149
نظام آموزشی کارآمد	1.286	.073
اصرار اعضای خانواده	1.167	.131
طبقه اجتماعی بالاتر	1.225	.099
امنیت و فضای آزاد اجتماعی	1.149	.142
امید به آینده	1.093	.183
وجود معیار شایستگی	1.242	.091
داشتن فامیل در خارج از کشور	1.232	.096
نگرش به مهاجرت	.987	.284

منبع: یافته‌های پژوهش

¹ - Simple Random Sampling

در آزمون کولموگروف - اسمیرنوف هرگاه سطح معناداری متغیرها بیشتر و بزرگتر از سطح (۰/۰۵) باشد می‌توان گفت داده‌ها دارای توزیع نرمال هستند لذا همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌گردد همه متغیرها سطح معناداری آن‌ها بزرگتر از (۰/۰۵) است.

شاخص کفایت حجم نمونه متغیر مهاجرت

از آنجایی که مقدار شاخص KMO برابر ۰/۹۴ (بالای ۰/۷) است، تعداد نمونه برای تحلیل عاملی و تحلیل مسیر با مدل معادلات ساختاری کافی می‌باشد. همچنین مقدار sig آزمون بارتلت، کوچکتر از ۵ درصد است که نشان می‌دهد ارتباط معنی‌داری بین متغیرها وجود دارد و تحلیل عاملی برای شناسایی مدل ساختاری مناسب است.

جدول ۲: شاخص KMO و آزمون بارتلت برای بررسی کفایت نمونه

مقدار KMO	آماره آزمون بارتلت	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
94/0	71/9531	990	001/0

منبع: یافته‌های پژوهش

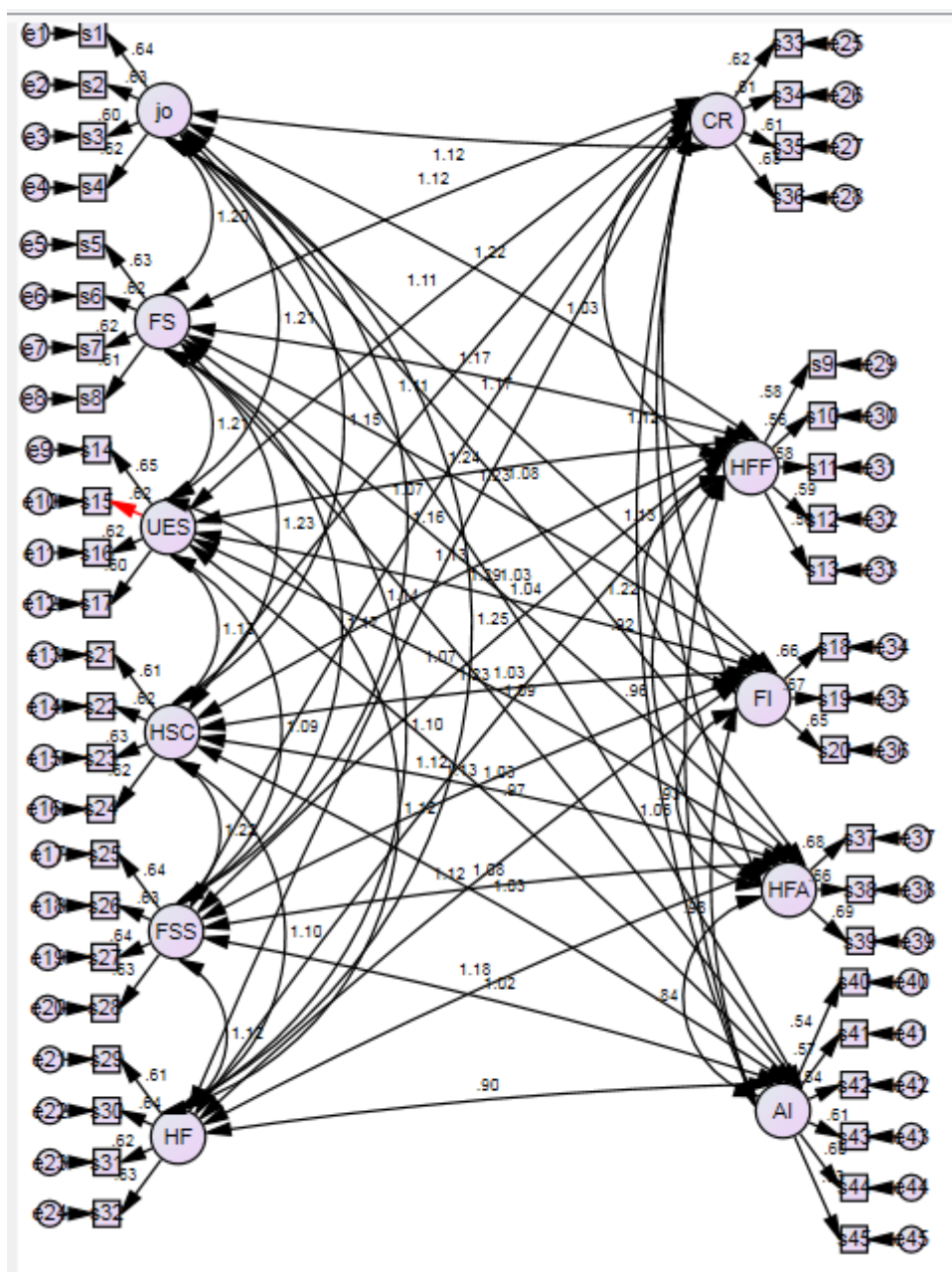
تحلیل عاملی تأییدی

در این بخش، به منظور بررسی روایی سؤالات و همچنین مؤلفه‌های پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی مورد استفاده قرار گرفته است؛ تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول به ارتباط میان متغیر و گویه‌هایی که محقق بوسیله آنها بدنبال سنجش متغیر مورد نظر می‌باشد، می‌پردازد. برای این منظور از تحلیل عاملی تأییدی (CFA) استفاده می‌شود. به این شکل که بار عاملی هر نشانگر با سازه خود دارای مقدار t معنی‌دار در سطح خطای ۵ درصد باشد یعنی مقدار آن خارج از بازه ۱,۹۶ و -۱,۹۶ باشد، همچنین بار عاملی هر نشانگر با سازه خود بالاتر از ۰,۵۰ باشد (در این صورت این متغیر حداقل ۲۵ درصد از واریانس متغیر پنهان را اندازه‌گیری کرده است)، آنگاه این نشانگر از دقت لازم برای اندازه‌گیری آن سازه یا صفت مکنون برخوردار است. بدین منظور تحلیل عاملی تأییدی بر روی گویه‌های پرسشنامه صورت گرفت. تمامی سؤالات دارای بار عاملی بالای ۰,۵ هستند و دقیقاً متغیرهای پیش‌بینی شده در پرسشنامه را اندازه‌گیری می‌کنند.

جدول ۳: خلاصه‌های علامت به کار رفته در مدل پژوهش

علامت	متغیر	متغیر
JO	فرصت شغلی	job opportunity
FS	امنیت مالی	Financial Security
UES	نظام آموزشی کارآمد	Useful educational system
HSC	طبقه اجتماعی بالاتر	Higher social class
FSS	فضای آزاد اجتماعی	Free social space
HF	امید به آینده	Hope for the future
CR	معیار شایستگی	Competency criterion
HFF	امکانات بهداشتی	Health facilities
FI	اصرار خانواده	Family insistence
HFA	داشتن فامیلی	Having a family
AI	نگرش به مهاجرت	Attitude to Immigration

منبع: یافته‌های پژوهش

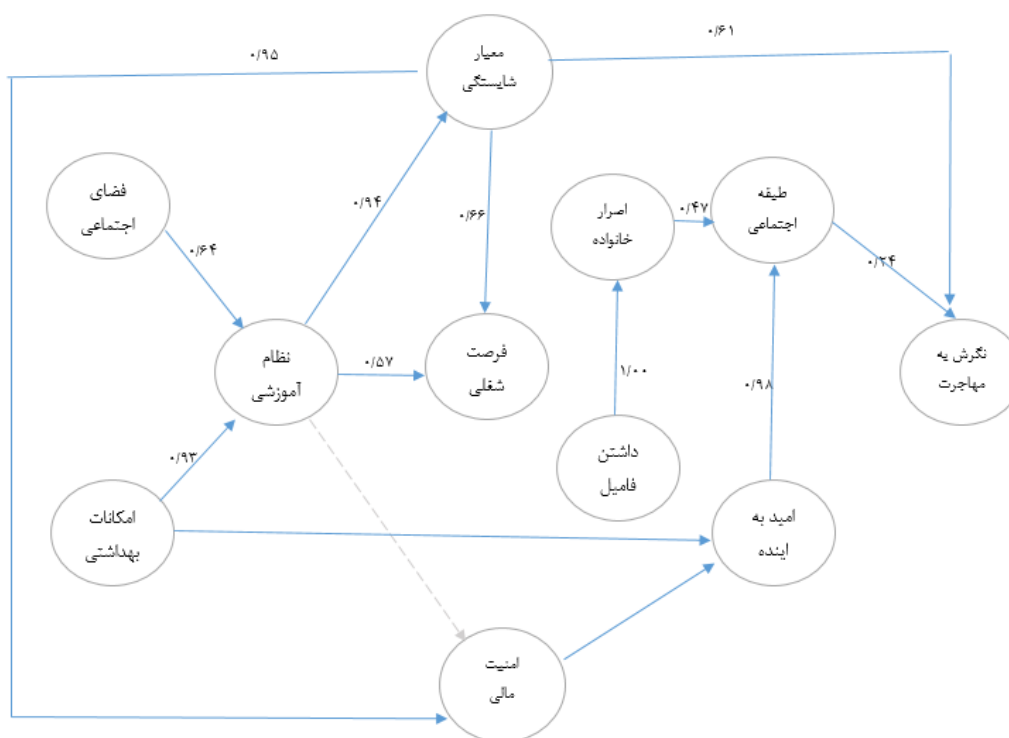
شکل ۱: مدل اندازه‌گیری در حالت استاندارد کلی (عرضه‌های عمومی)

بر اساس شکل ۱، تمام مقوله‌ها ۴۵ مقوله در ۱۱ شاخص قابل تقلیل است. برای بررسی میزان برازش مدل آزمون شده از شاخص‌های معرفی شده توسط کلاین (۲۰۱۱) استفاده شد. این شاخص‌ها شامل χ^2/df که مقادیر کمتر از ۳ قابل پذیرش هستند، شاخص نیکویی برازش (CFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) که مقادیر نزدیک و بیشتر از ۰/۹ قابل قبول هستند، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI) که مقادیر بیشتر از ۰/۸ قابل قبول هستند و مجذور میانگین مربعات خطای تقریب (RMSEA) که مقادیر کمتر از ۰/۰۸ نشانگر برازش مناسب الگو هستند.

جدول ۴: شاخص‌های برازندگی مدل

χ^2/df	Rmse	CFI	GFI	AGFI
10/1	016/0	99/0	90/0	88/0

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۲: مدل اصلی تحقیق

شاخص برازش تطبیقی (CFI) شاخص برازش با مقدار ۰/۹۳ و شاخص ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) با مقدار ۰/۰۷۲ که نماینده برازش مقتصد می‌باشد نشان دهنده تناسب مدل برازش است (GFI) شاخص نیکویی برازش) که نماینده برازش مطلق می‌باشند مقدار ۰/۹۸ را برای مدل نشان می‌دهند و بر این امر دلالت دارند که در مجموع داده‌های جمع آوری شده نزدیک به دامنه قابل قبول است و مدل تدوین شده تایید می‌شود.

جدول ۵: نتایج برازش مدل نهایی پژوهش

مدل	کای اسکوتر	درجه	نسبت کای اسکوتر به	شاخصی نکویی	شاخص برازش	شاخص برازش شده	شاخص ریشه دوم میانگین
(χ^2)	آزادی (df)	درجه آزادی (X2/DF)	برازش (GFI)	توکر لویس (CFI)	تطبیقی مقتصد (PCFI)	مربعیات بساقي	مانده (RMSEA)
مدل نهایی پژوهش	89/2760	930	96/2	98/0	93/0	73/0	072/0

منبع: یافته‌های پژوهش

شاخص تطبیقی (CFI) که برای آزمون مدل استفاده می‌شود، هر چه بیشتر از ۰/۹ باشد نشان دهنده برازش مناسب مدل است. شاخص مطلق (GFI) این پرسش را مطرح می‌سازد که آیا واریانس خطا که پس از برازش مدل باقی می‌ماند؛ مقدار قابل توجهی است یا خیر. در پژوهش حاضر چون بیشتر از ۰/۸ است، نشان دهنده مناسب بودن برازش مدل است.

آزمون فرضیات پژوهش

بین فرصت‌های شغلی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۶: ضریب همبستگی بین فرصت‌های شغلی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
ضریب همبستگی	سطح معناداری	
001/0	75/0	فرصت‌های شغلی

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۵ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می‌توان گفت با افزایش فرصت‌های شغلی (در کشور مقصد)، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می‌توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین فرصت‌های شغلی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود.

بین امنیت مالی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۷: ضریب همبستگی بین امنیت مالی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
ضریب همبستگی	سطح معناداری	
001/0	78/0	امنیت مالی

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۸ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می‌توان گفت با افزایش امنیت مالی (در کشور مقصد)، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می‌توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین امنیت مالی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود.

بین امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۸: ضریب همبستگی امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
ضریب همبستگی	سطح معناداری	
001/0	78/0	امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۸ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می‌توان گفت با افزایش امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی (در کشور مقصد)، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می‌توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود.

بین نظام آموزشی کارآمد (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۹: ضریب همبستگی بین نظام آموزشی کارآمد (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
ضریب همبستگی	سطح معناداری	
001/0	70/0	نظام آموزشی کارآمد

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۰ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می‌توان گفت با افزایش نظام آموزشی کارآمد (در کشور مقصد)، نگرش

به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می‌توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین نظام آموزشی کار آمد (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود. بین اصرار اعضای خانواده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰: ضریب همبستگی بین اصرار اعضای خانواده و نگرش دانشجویان به مهاجرت

متغیر		نگرش به مهاجرت
اصرار اعضای خانواده	ضریب همبستگی	سطح معناداری
	70/0	001/0

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۰ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می‌توان گفت با اصرار اعضای خانواده، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می‌توان گفت فرض پژوهش مبنی بر اصرار اعضای خانواده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود.

بین طبقه اجتماعی بالاتر و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۱: ضریب همبستگی بین طبقه اجتماعی بالاتر و نگرش دانشجویان به مهاجرت

متغیر		نگرش به مهاجرت
طبقه اجتماعی بالاتر	ضریب همبستگی	سطح معناداری
	70/0	001/0

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۰ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می‌توان گفت با افزایش طبقه اجتماعی بالاتر، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می‌توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین طبقه اجتماعی بالاتر و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود.

بین امنیت و فضای آزاد اجتماعی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۲: ضریب همبستگی بین امنیت و فضای آزاد اجتماعی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت

متغیر		نگرش به مهاجرت
امنیت و فضای آزاد اجتماعی	ضریب همبستگی	سطح معناداری
	74/0	001/0

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۴ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می‌توان گفت با افزایش امنیت و فضای آزاد اجتماعی، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می‌توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین امنیت و فضای آزاد اجتماعی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود.

بین امید به آینده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۳: ضریب همبستگی بین طبقه اجتماعی بالاتر و نگرش دانشجویان به مهاجرت

متغیر		نگرش به مهاجرت
امید به آینده	ضریب همبستگی	سطح معناداری
	65/0	001/0

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۶۵ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با افزایش امید به آینده، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین امید به آینده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود.

بین وجود معیار شایستگی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۴: ضریب همبستگی بین وجود معیار شایستگی و نگرش دانشجویان به مهاجرت

متغیر		نگرش به مهاجرت
ضریب همبستگی	سطح معناداری	
وجود معیار شایستگی	001/0	65/0

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۶۵ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با افزایش وجود معیار شایستگی، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین امید به آینده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود.

بین داشتن فامیل در خارج از کشور و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۵: داشتن فامیل در خارج از کشور و نگرش دانشجویان به مهاجرت

متغیر		نگرش به مهاجرت
ضریب همبستگی	سطح معناداری	
داشتن فامیل در خارج از کشور	001/0	60/0

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۶۰ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با داشتن فامیل در خارج از کشور، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر داشتن فامیل در خارج از کشور و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود.

نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها:

این پژوهش با هدف تبیین جامعه شناختی نگرش دانشجویان دولتی (شریف و علم و صنعت) به پدیده مهاجرت اجرا شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین فرصت‌های شغلی، طبقه اجتماعی بالاتر، امکانات بهداشتی و پزشکی، اصرار اعضای خانواده، داشتن فامیل در خارج از کشور، امنیت مالی، امنیت و فضای آزاد اجتماعی، نظام آموزشی کارآمد با نگرش به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد. در ادامه هر کدام از فرضیات به طور جداگانه آورده شده و سپس تبیین‌های احتمالی مورد بررسی قرار گرفته و در پایان پیشنهادهای پژوهش بیان شده اند.

بین فرصت‌های شغلی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین فرصت‌های شغلی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می توان گفت در کشورهای دارای نیروی عظیم کار در مقابل سرمایه کم، دستمزدها در بازار کم می‌باشد. در حالی که کشورهای دارای محدودیت

نیروی کار نسبت به سرمایه (سرمایه بیشتری در مقایسه با نیروی کار دارند). دستمزدهای بالاتری در بازار کار دارند. اختلاف دستمزد نیروی کار باعث می‌شود دانشجویان از کشورهای با دستمزد کم به کشورهای با دستمزد زیاد حرکت کنند. در نتیجه این حرکت عرضه دانشجویان در کشورهای فقیر از نظر سرمایه کاهش می‌یابد و با کاهش عرضه، دستمزدها افزایش می‌یابد. مشابه جریان نیروی کار که از کشورهای دارای نیروی کار فراوان به سوی کشورهای دارای کمبود در نیروی کار است، دانشجویان نیز از کشورهای فقیر از نظر کار به کشورهای غنی از نظر کار جریان می‌یابند. نتایج یافته‌های این فرضیه با پژوهش (چوودوری، ۲۰۱۸) مبنی بر عوامل موثر بر مهاجرت دانشجویان از بنگلادش که به این نتیجه رسید فقدان مراکز تحقیقاتی، برنامه‌های محدود و فرصت‌های شغلی، کمک قابل توجهی به مهاجرت دانشجویان دارد، همسو است. بررسی فرضیه ۲:

بین امنیت مالی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین امنیت مالی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت امنیت مالی به معنای آرامش خاطر فرد است، زمانی که افراد درآمدشان کافی باشد تا هزینه‌های خود را پوشش دهند. این بدان معنی است که افراد پول کافی برای پوشش موارد اضطراری و اهداف مالی آینده خود را دارند و هنگامی که از لحاظ مالی امن هستید، میزان استرس آنها کاهش می‌یابد و آزادانه تمرکز خود را بر مسائل دیگر می‌گذارند، لذا کاهش استرس و افزایش امنیت مالی می‌تواند از دلایل مهاجرت نخبگان باشد. نتایج یافته‌های این فرضیه با پژوهش رینولدس (۲۰۰۶) با عنوان زنان نیجریه، اقتصاد خانوار و تصمیمات مهاجرت که به این نتیجه رسید عوامل اقتصادی خانواده، امنیت مالی و درآمد همسر از عوامل تاثیر گذار در پدیده مهاجرت هست، همسو می‌باشد.

بین امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد که بین امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت. بهبود سلامت و بهداشت جامعه از عوامل مهم در بحث گرایش به مهاجرت است. بر این اساس برخورداری از امکانات بهداشتی و درمانی و بهره‌مندی یکسان تمام اقشار جامعه و توزیع عادلانه امکانات، امری ضروری به شمار می‌رود زیرا بهداشت و تندرستی حق مسلم انسان است و تأمین آن، یک هدف اجتماعی در سراسر جهان است. هرچند مراکز ارائه دهنده خدمات بهداشتی درمانی شامل طیف متعددی از مراکز می‌شود و این واحدها از کوچک ترین سطح شامل مراکز بهداشت که در کشورهای در حال توسعه کاربرد دارد تا بیمارستان‌های تخصصی و فوق تخصصی که در کشورهای توسعه یافته وجود دارد به مراجعان خدمات ارائه می‌دهند، ولی خدمات عمومی و خاص بسته به شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی گیرندگان خدمت و با توجه به کارکنان و امکانات و تجهیزاتی که در اختیار دارند متفاوت است، لذا ایجاد شرایط بهتر و مراکز تخصصی بهداشتی، پزشکی بیشتر باعث افزایش نگرش به مهاجرت خواهد شد.

نتایج یافته‌های این فرضیه با پژوهش توماس و همکاران (۲۰۱۹) با عنوان آموزش بهداشت و مهاجرت که به این نتیجه رسیدند که بهبود دسترسی به فن آوری‌های بهداشتی مورد نیاز برای درمان شرایط خاص؛ فرصت‌های شغلی برای اشتغال، آموزش می‌توانند از دلایل تاثیر گذار بر مهاجرت باشند، همسو است.

بین نظام آموزشی کارآمد (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین نظام آموزشی کارآمد (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت نظام آموزشی هر کشور به طور بالقوه یکی از محوری‌ترین و تعیین کننده‌ترین نهادهای اجتماعی در تحقق توسعه کشورها به حساب می‌آید زیرا در بین سیستم‌های اجتماعی و اقتصادی یکی از قدیمی‌ترین و چالش برانگیزترین نهادهای جامعه بشری است و از طرفی جامعه علمی که بقای آن منوط به خلق دانش از طریق تحقیق و پژوهش است تعیین کننده شکوفایی بخش آموزشی از طریق دانش و نوآوری است. لذا کارآمد بودن نظام آموزشی منجر به جذب گروه‌های علمی و ماندن آن‌ها در کشور خواهد شد و نبود آن منجر به ایجاد نگرش مهاجرت در قشر علمی خواهد شد. نتایج یافته‌های این فرضیه با پژوهش با آگوستین و همکاران (۲۰۱۹) با عنوان نگرش‌های اجتماعی نسبت به مهاجرت و فرصت‌های آموزشی کودکان مهاجر که به این نتیجه رسیدند مهاجرت می‌تواند فرصت آموزشی بهتری برای کودکان مهاجر فراهم کند همسو می‌باشد. نتایج این پژوهش همچنین از یافته‌های بردسن و همکاران (۲۰۱۹) با عنوان مهاجرت فرهنگی و آموزشی همسو می‌باشد.

بررسی فرضیه شماره ۵:

بین اصرار اعضای خانواده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین اصرار اعضای خانواده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت خانواده به عنوان سنگ بنای اول ساختمان اجتماع که فرد در آن قرار می‌گیرد، نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت و باوره‌های فرد دارد و همیشه و همه جا و در بین تمامی جوامع بشری به عنوان اساسی‌ترین نهاد اجتماعی زیربنای جوامع و منشاء فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و تاریخ بشر بوده است از طرفی نگرش به مهاجرت فرایندی است که شامل تشخیص مسأله، جستجوی اطلاعات، ارزیابی بدیل‌ها (گزینه‌ها) و انتخاب نهایی می‌باشد. خانواده نقش بسیار مهمی در تصمیم‌گیری و ایجاد نگرش دارد. این که بیشترین تصمیم در خانواده توسط چه کسی گرفته می‌شود، بستگی به جنسیت، شخصیت، علایق، سلیقه‌ها و نگرش خانواده دارد. خانواده‌های امروزی در مقابل خانواده‌های سنتی معمولاً از ساختار دموکراتیک تری برخوردارند و تعامل مثبت بیشتری در فرایند تصمیم‌گیری و شکل‌دهی نگرش دارند. نتایج یافته‌های این فرضیه با پژوهش وسچو (۲۰۱۷) با عنوان روایت‌های خانوادگی در تاریخ مهاجرت ایتالیایی که عنوان کرده است برخی از مهاجرت‌ها توسط اعضای خانواده شکل می‌گیرد، همسو می‌باشد.

بین طبقه اجتماعی بالاتر و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین طبقه اجتماعی بالاتر و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت طبقه اجتماعی؛ گروه‌بندی وسیعی از

افراد است که دارای منابع اقتصادی مشترکی هستند و این منابع می‌توانند شدیداً بر نوع شیوه زندگی تأثیر بگذارد زیرا پایه‌های اصلی اختلافات طبقاتی؛ تفاوت در ثروت و شغل است. مالکیت ثروت به همراه شغل، پایه‌های اصلی اختلافات طبقاتی را تشکیل می‌دهند طبقه یک فرد دست کم تا اندازه‌ای اکتسابی است، اما نه اینکه صرفاً در بدو تولد منسوب می‌گردد. آن گونه که در انواع دیگر نظام قشربندی معمول است. تحرک اجتماعی - حرکتی صعودی یا نزولی در ساخت طبقاتی - بسیار معمول تر از انواع دیگر است که هر چقدر فرد در جامعه احساس تحرک بیشتری داشته باشد و یا آن جامعه را مکانی برای تحرک بیشتر خود بداند نسبت به زندگی در آن جامعه با رغبت تر می‌شود. نتایج یافته‌های این فرضیه با پژوهش هون و همکاران (۲۰۱۸) با عنوان مهاجرت و تحرک اجتماعی که به این نتیجه رسیدند مهاجرت باعث تحرک اجتماعی و تغییر در طبقه اجتماعی می‌شود، همسو است. و از پژوهش برولل و همکاران (۲۰۰۸) با عنوان "مهاجرت و وضعیت سلامت خود طبق طبقه اجتماعی و جنسیتی: اهمیت محرومیت از مواد، سازمان کار و کار خانگی" که عنوان می‌کند در بین طبقه اجتماعی و مهاجرت رابطه وجود دارد حمایت می‌کند.

بین امنیت و فضای آزاد اجتماعی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد. نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین امنیت و فضای آزاد اجتماعی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت امنیت اجتماعی به عنوان یکی از حساس‌ترین و مهمترین نوع امنیت، از عناصر اساسی حیات انسانهاست. بدون شک هیچ عنصری برای پیشرفت و توسعه یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها، مهم تر از عنصر امنیت و تامین آرامش در جامعه نمی‌باشد. امنیت دارای دو معنای ایجابی (یعنی وجود احساس رضایت و اطمینان خاطر نزد دولت مردان و شهروندان) و سلبی (یعنی نبود ترس، اجبار و تهدید) می‌باشد. امنیت و فضای آزاد اجتماعی هم چون سایر پدیده‌ها و امور اجتماعی، دارای گونه‌های مختلفی است که از جمله آنها می‌توان از امنیت شغلی، قضایی، سیاسی، اقتصادی و اداری نام برد. امروزه مفهوم امنیت از نظر صوری و ظاهری در اجتماع از معنی فقدان جرایم و آسیب‌ها فراتر رفته و شامل موارد و مصادیقی از نظر روحی، اخلاقی، بهداشتی، اقتصادی و همچنین دربرگیرنده ثبات و نظم واقعی و عقلانی در اجتماع شده است که از آن به امنیت اجتماعی تعبیر می‌شود. لذا می‌توان اظهار داشت که هر چه میزان توسعه یافتگی یک جامعه بیشتر باشد، ضریب امنیت اجتماعی نیز افزایش یابد و به موازات آن نرخ جرم، جنایت و آسیب‌های اجتماعی کاهش می‌یابد. نتایج یافته‌های این فرضیه از پژوهش وادیه‌ها (۲۰۱۸) با عنوان امنیت ملی، مهاجرت و ممنوعیت‌های مسلمان که بیان می‌کند بین مهاجرت و امنیت می‌تواند رابطه وجود داشته باشد حمایت می‌کند.

بین امید به آینده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین امید به آینده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت امید به آینده، یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر کیفیت زندگی و کارایی و شادابی افراد جامعه و به ویژه نسل جوان است. وقتی امید به آینده در ارتباط با قشر دانشجو به عنوان آینده سازان جامعه مطرح می‌شود، اهمیت آن دوچندان می‌شود زیرا امید در بردارنده تصورات و

توجه افراد به آینده است و با تصور که احتمال دارد نتایج مثبت حاصل گردد باعث تلاش فرد می‌گردد. مسلم است هر چقدر در جامعه امید به آینده کمتر باشد تلاش فرد نیز به همان میزان کاهش پیدا خواهد کرد و برعکس هر چقدر امید به آینده زیاد باشد به همان اندازه تلاش فرد افزایش پیدا خواهد کرد و در نهایت می‌توان گفت از آنجا که امید به عنوان انگیزش مثبت محسوب می‌شود که بر احساس موفقیت، عامل فعال انرژی و هدف‌گرایی و مسیر برنامه‌ریزی جهت رسیدن به هدف محسوب می‌شود تاثیر زیادی بر نگرش به مهاجرت دانشجویان خواهد داشت. نتایج یافته‌های این فرضیه با پژوهش ماری و همکاران (۲۰۰۲) با عنوان "به دنبال پناه گرفتن، از دست دادن امید: پدر و مادر و کودکان در بازداشت مهاجرت" که بیان می‌کند از دست دادن امید باعث تمایل به پناهندگی و مهاجرت می‌شود همسو می‌باشد. نتایج این بخش همچنین از پژوهش حاجی یوسفی و همکاران (۱۳۸۵) که بیان می‌کنند نداشتن امید به آینده برای خود و خانواده به عنوان عاملی تاثیر گذار در پدیده مهاجرت دانشجویان است، حمایت می‌کند.

بین وجود معیار شایستگی (در کشور مقصد) و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین امید به آینده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد. اگر بحث شایستگی‌های مورد نیاز برای موفقیت در یک شغل یا برای رشد در یک سازمان یا برای موفقیت کل جامعه تعریف شوند و همه‌ی اعضای جامعه هم آن را بدانند، حرف زدن با همکاران و گفتگو در جلسات و بیان انتظارات و نقد رفتارهای همکاران، همگی یک چارچوب رسمی و مشخص و شفاف پیدا می‌کند و ارتباطات درون جامعه تا حد بسیار خوبی تسهیل می‌شوند. ولی زمانی که معیارهای شایستگی مشخص نباشند و یا به طور دائم این معیارها تغییر کنند و افراد خود را جهت کسب این معیارها ناتوان ببینند در آنها نگرش به مهاجرت به مکانی که دارای معیارهای شایستگی شفافی هستند به وجود خواهد آمد.

نتایج یافته‌های این فرضیه از پژوهش پارسونز (۲۰۱۸) با عنوان "یک مرور کلی از سیستم مهاجرت ایالات متحده و مقایسه آن با سیستم‌های مهاجرت مبتنی بر شایستگی به موجب قانون پیشنهادی" که بیان می‌کند برخی از مهاجرت‌ها به دلیل وجود معیارهای شایستگی است همسو می‌باشد و از پژوهش اسماعیل زاده و همکاران (۱۳۹۱) با عنوان بررسی مهاجرت نخبگان علمی در ایران که به این نتیجه رسیدند عدم شایسته‌سالاری از عوامل تاثیر گذار در مهاجرت نخبگان علمی ایران است، حمایت می‌کند.

بین داشتن بستگان در خارج از کشور و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه فوق با استفاده از ضریب همبستگی نشان داد بین داشتن بستگان در خارج از کشور و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می‌شود. در تبیین نتایج یافته‌های این فرضیه می‌توان گفت وجود ابهام در هر کاری به خصوص مهاجرت تاثیر زیادی بر نگرش فرد دارد. زمانی که جنبه‌های یک امر بر فرد مشخص نباشد و مبهم باشد فرد تجزیه و تحلیل کمتری نسبت به آن قضیه در سیستم پردازش اطلاعاتی خود خواهد داشت. زمانی که افراد دوستانی و یا خویشاوندانی در خارج از کشور دارند می‌توانند اطلاعات تازه‌ای دریافت کنند و قسمت‌های مبهم را روشن‌تر کنند و با کسب اطلاعات بیشتر نسبت کشور مقصد، نسبت به آن تجزیه و تحلیل بیشتری می‌کنند و گاه تشویق غیر مستقیم خویشاوندان و دوستان و گفتن تجربه‌های موفق آمیز آنها باعث ایجاد

انگیزه و نگرش به مهاجرت در دانشجویان می‌شود. نتایج یافته‌های این فرضیه از پژوهش طالبی زیدی (۱۳۸۸) با عنوان "بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران طی سال ۱۳۷۰ الی ۱۳۸۰" که بیان کرد یکی از علل مهم در مهاجرت نخبگان می‌تواند بومی بودن همسران آن در مقصد باشد، هرچند تنها علل نمی‌تواند باشد ولی می‌توان به عنوان یک علت محسوب کرد، همسو می‌باشد.

- تحقیقات اکتشافی مبنی بر شناسایی عوامل برگشت نخبگان دانشگاهی صورت گیرد
- اثر متغیرهای اقتصادی، روانشناسی و سیاسی به عنوان یک متغیر مداخله‌گر در افزایش و کاهش نگرش به مهاجرت نخبگان مورد مقایسه قرار گیرد
- پیشنهاد می‌شود مدل‌های مختلف عوامل تاثیر گذار بر نگرش دانشجویان به مهاجرت با هم مقایسه شوند
- پیشنهاد می‌شود این تحقیق دیگر دانشجویان و یا دانشگاه‌های مختلف در داخل و خارج از کشور نیز صورت بگیرد.

منابع

- جوادزاده، پدرام (۱۳۹۴)، علل اجتماعی مهاجرت نخبگان ایرانی به دانشگاه‌های آمریکا، مجله مدیریت فرهنگی، سال نهم، شماره ۲۸.
- حاتمی، علی؛ جهانگیری، جهانگیر؛ فتاحی، سجاد (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل مرتبط با گرایش دختران تحصیل کرده به مهاجرت به خارج از کشور»، فصلنامه علمی - پژوهشی جامعه‌شناسی زنان، سال سوم، شماره دوم.
- حکیم زاده، رضوان؛ طلایی، ابراهیم؛ جوانک، ماندانا (۱۳۹۲)، تأثیر عوامل آموزشی، اجتماعی و فرهنگی بر تمایل به مهاجرت از کشور در دانشجویان دانشگاه تهران، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۶۹، صص ۸۱-۱۰۲.
- صحبتی‌ها، فریبا؛ جمالی مهموئی، حمیدرضا؛ منصوریان، یزدان (۱۳۹۲)، مطالعه علم‌سنجی مهاجرت نخبگان ایرانی به دانشگاه‌های آمریکا، تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، دوره ۴۷، شماره ۳، صص ۲۷۳-۲۸۶.
- فلاحی، کیومرث (۱۳۹۵)، بررسی رابطه تعلق خانوادگی، هویت ملی و پایداری به ارزش‌ها با میزان مهاجرت دانش‌آموزان المپیادی به خارج از کشور، فصلنامه خانواده و پژوهش شماره ۲۹.
- میرترابی، سعید؛ خاوری نژاد سعید (۱۳۹۳)، علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصادی سیاسی بین‌الملل (با تأکید بر دهه ۱۳۸۰)، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌الملل، شماره ۱۹.